

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi merimieseläkelain
1 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan merimieseläkelain soveltamisalan laajentamista myös sellaisiin suomalaisen työnantajan palveluksessa oleviin merenkulkijoihin, jotka työnantaja on

lähettänyt työhön ulkomaiseen alukseen. Lakiin sisältyisi lisäksi eräitä, lähinnä teknisiä muutoksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Nykytila

Merimieseläkejärjestelmä koskee useimmiten vain suomalaisissa aluksissa työskenteleviä työntekijöitä. Merimieseläkelain (72/56; MEL) soveltamisala on säännelty tyhjentyvästi lain 1 §:ssä. MEL:n piiriin kuuluvat merenkulkijat, jotka työskentelevät suomalaisessa ulkomaanliikenteen kauppa-aluksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastus- tai kalastusaluksessa taikka muunlaisessa jäänmurtaja-aluksessa kuin satamajäänmurtajassa. Lakia sovelletaan myös sellaiseen työntekijään, joka työnantajan määräyksestä tekee merenkulun piiriin kuuluvaa työtä väliaikaisesti muualla.

MEL:a voidaan soveltaa myös eräissä poikkeustapauksissa suomalaisen yhtiön ulkomaisen tytäryhtiön omistamassa aluksessa työskenteleviin suomalaisiin tai ulkomaalaisiin, jotka asuvat vakituisesti Suomessa. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö voi hakeuksesta hyväksyä lain piiriin sellaisen Suomen kansalaisen tai Suomessa asuvan henkilön, joka on muun ulkomaisen yhtiön palveluksessa aluksessa, mikäli suomalaisilla yhtiöillä yhdessä on ehdoton määräysvalta sanotussa ulkomaisessa yhtiössä. Lainkohtaa on

sovellettu vain kaksi kertaa sen voimassaolon aikana vuodesta 1987.

MEL:n 1 §:n 2 momentissa on säännökset lain soveltamisesta silloin, kun on kysymys joko ulkomailta Suomeen tai Suomesta ulkomaille vuokratusta aluksessa työskentelystä. Näissä tapauksissa MEL:n soveltaminen edellyttää, että työntekijä on suomalaisen laivanvarustajan tai tämän käyttämän muun työnantajan palveluksessa.

Työntekijäin eläkelaisa (395/61; TEL) on vuoden 1994 alusta ollut voimassa säännökset eläketurvan järjestämisestä myös niissä tapauksissa, joissa suomalainen työnantaja lähettää työntekijän ulkomaille työhön. Tässä yhteydessä MEL:a ei muutettu. MEL:a ei siten voida soveltaa sellaiseen suomalaisen työnantajan palveluksessa olevaan merenkulkijaan, jonka työnantaja on lähettänyt ulkomaiseen alukseen työhön. Tässä tilanteessa merenkulkijan eläketurva määräytyy TEL:n 1 c §:n ulkomaantyötä koskevien säännösten mukaan.

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammattinhajojittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun asetuksen (ETY) N:o 1408/71 artikkelit 13, 14, 14 a, 14 b, 14 c, 14 d, 15—17 ja 17 a sisältävät säännökset siitä, minkä jäsenvaltion

kansallista sosiaaliturvalainsäädäntöä työntekijään on sovellettava. Merenkulkijoiden osalta pääsääntönä on niin sanottu lippumaan lainsäädäntö. Asetuksen 14 b artiklassa on erityissäännökset niitä tilanteita varten, joissa merenkulkija työskentelee toisen jäsenvaltion lippua käyttävällä aluksella lähetettyinä työntekijänä. Mainitun artiklan 1 kohdan mukaan MEL:a sovelletaan Suomen lippua käyttävällä aluksella tavallisesti työskentelevään merenkulkijaan, jonka hänen työnantajansa on tilapäisesti lähettänyt toisen jäsenvaltion lippua käyttävälle alukselle suorittamaan työtä. Sen sijaan TEL tulee yleensä yleislakina sovellettavaksi 14 b artiklan 4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa, joissa sekä työnantajan että työntekijän kotipaikka sijaitsee Suomessa, mutta työntekijä työskentelee toisen jäsenvaltion lipun alla olevalla aluksella.

Myös Suomen solmimissa sosiaaliturvasopimuksissa pääsääntönä on, että merenkulkijaan sovelletaan aluksen lippumaan lainsäädäntöä. Koska sopimuksissa ei ole erityisiä, nimenomaan merenkulkijoita koskevia säännöksiä työhön lähettämisestä toisen sopimusvaltion lipun alla kulkevaan alukseen, merenkulkijoihin voidaan soveltaa sopimuksiin sisältyviä yleisiä lähetettyjä työntekijöitä koskevia määräyksiä.

1.2. Ehdotetut muutokset

MEL:n ja TEL:n soveltamisalan selkeyttämisen ja merenkulkijoiden työeläketurvan määräytymisen vuoksi MEL:a olisi tarkoituksenmukaista muuttaa siten, että merenkulkijoihin voitaisiin soveltaa MEL:a kaikissa sellaisissa tapauksissa, joissa suomalainen

työnantaja on lähettänyt palveluksessaan olevan merenkulkijan työhön ulkomaan lipun alla olevaan alukseen. Muutos on perusteltu myös Euroopan unionin jäsenyyteen liittyvän työvoiman, pääoman, tavaroiden ja palveluiden vapaan liikkumisen johdosta.

MEL:n 1 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sosiaali- ja terveysministeriön sijasta merimieseläkekassan hallitus voisi säännöksessä tarkoitetuissa poikkeustapauksissa hyväksyä työntekijän MEL:n piiriin. Tapausten vähäisyyden vuoksi sosiaali- ja terveysministeriön myötävaikutus ei ole tarpeen.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Merimieseläkejärjestelmän rahoitukseen osallistuvat valtio, työnantajat ja työntekijät. Valtion vastuu merimieseläkekassan eläkemenoista on yksi kolmasosa. Nyt ehdotetut muutokset selkeyttävät TEL:n ja MEL:n välistä soveltamisalaa ja ovat luonteeltaan teknisiä. Niillä ei ole valtiontaloudellista merkitystä.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Valmisteluun ovat osallistuneet eläketurvakeskus, merimieseläkekassa, Suomen Varustamoyhdistys, Ålands Redarförening, Suomen Merimies-Unioni, Suomen Laivanpäällystöliitto, Suomen Konepäällystöliitto ja Suomen Tietoliikennetekniset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sosiaali- ja terveysministeriön sijasta merimieseläkekassan hallitus voisi hyväksyä MEL:n piiriin Suomen kansalaisen tai Suomessa asuvan henkilön, joka on työssä sellaisen ulkomaisen yhtiön palveluksessa, jossa suomalaisilla yhtiöillä on ehdoton määräämisvalta.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 3 momentti. Siinä säädettäisiin MEL:n soveltamisesta suomalaisen työnantajan palveluksessa olevaan työntekijään, jonka työnantaja on lähettänyt työhön ulkomaiseen kauppalukseen. Säännöstä sovellettaisiin myös suoraan ulkomaantyötä varten Suomesta palkattuun työntekijään.

MEL:n soveltaminen ja työnantajan vastuuttamisvelvollisuus koskisivat vain niitä

tilanteita, joissa työsuhde lähetettävän työnantajan ja lähetetyn työntekijän välillä jatkuu sopimuksen perusteella koko ajan.

Samoin MEL:a sovellettaisiin sellaisissa tapauksissa, joissa merenkulkijan eläketurva on Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen nojalla järjestettävä kansallisen lainsäädäntömme mukaan.

Pykälän nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyisivät pykälän 4 ja 5 momentiksi ja samalla nykyisen 3 momentin 2 kohdan viittaussäännös tarkistettaisiin.

2. Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997.

3. Säättämisjärjestys

Ehdotetut muutokset voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

merimieseläkelain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/56) 1 §:n 1 ja 3 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1038/86) ja 3 momentti 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1710/91), sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna 18 päivänä huhtikuuta 1980 annetulla lailla (280/80) sekä mainituilla 31 päivänä joulukuuta 1986 ja 30 päivänä joulukuuta 1991 annetuilla laeilla, uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti ja nykyinen 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Työntekijällä, joka tekee merimieslaissa (423/78) tarkoitettua työtä ulkomaanliikenteeseen käytettävässä suomalaisessa kauppa-aluksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastus- tai kalastusaluksessa taikka muunlaisessa jäänmurtaja-aluksessa kuin satamajäänmurtajassa taikka työnantajan määräyksestä merenkulun piiriin kuuluvaa työtä väliaikaisesti muualla, on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen sekä hänen omaisillaan perhe-eläkkeeseen ja leskellä tai kuolinpesällä hautausavustukseen sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Sama koskee sellaista Suomen kansalaista tai Suomessa asuvaa työntekijää, joka tekee työtä suomalaisen yhtiön ulkomaisen tytäryhtiön omistamassa aluksessa edellyttäen, että kotimainen emoyhtiö on antanut merimieseläkekassalle sitoumuksen

tai sen hyväksymän vakuuden vakuutusmaksun suorittamisesta. Merimieseläkekassan hallitus voi hakemuksesta hyväksyä tämän lain piiriin samoilla edellytyksillä myös muun ulkomaisen yhtiön palveluksessa olevan edellä tarkoitettun työntekijän edellyttäen, että suomalaisilla yhtiöillä on ehdoton määräämisvalta sanotussa yhtiössä. Työntekijää kutsutaan jäljempänä tässä laissa vakuutetuksi.

Tätä lakia sovelletaan myös sellaiseen suomalaisen työnantajan palveluksessa olevaan työntekijään, jonka työnantaja lähettää tekemään työtä ulkomaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa. Sama koskee sellaista työntekijää, joka tekee työtä ulkomaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa ja jonka eläketurva on Suomea sitovien kansainvälisten sopi-

musten nojalla järjestettävä Suomen lainsäädännön mukaan.

Tätä lakia ei sovelleta:

1) työntekijään, joka on työssä kalastusaluksessa, jos aluksen toiminta-alue ei ulotu Itämeren ulkopuolelle;

2) työntekijään, joka on tullut 1—3 momentissa tarkoitettuun työsuhteeseen ensimmäisen kerran täytettyään 65 vuotta; eikä

3) työntekijään, joka on työssä ulkomaanliikenteen kauppaa-alusluettelosta annetun lain (1707/91) mukaiseen kauppaa-alusluetteloon merkityssä suomalaisessa aluksessa, jollei hän ole Suomen kansalainen tai vakituisesti Suomessa asuva eikä Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista muuta seuraa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997.

Helsingissä 6 päivänä syyskuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkäre*

Laki

merimieseläkelain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/56) 1 §:n 1 ja 3 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 1 momentti 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1038/86) ja 3 momentti 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1710/91), sekä

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna 18 päivänä huhtikuuta 1980 annetulla lailla (280/80) sekä mainituilla 31 päivänä joulukuuta 1986 ja 30 päivänä joulukuuta 1991 annetuilla laeilla, uusi 3 momentti, jolloin muutettu 3 momentti ja nykyinen 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Työntekijällä, joka tekee merimieslaissa (423/78) tarkoitettua työtä ulkomaanliikenteeseen käytettävässä suomalaisessa kauppaluoksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastus- tai kalastusaluksessa taikka muunlaisessa jäänmurtaja-aluksessa kuin satamajäänmurtajassa taikka työnantajan määräyksestä merenkulun piiriin kuuluvaa työtä väliaikaisesti muualla, on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys-, ja työttömyyseläkkeeseen sekä hänen omaisillaan perhe-eläkkeeseen ja leskellä tai kuolinpesällä hautausavustukseen sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Sama koskee sellaista Suomen kansalaista tai Suomessa asuvaa työntekijää, joka tekee työtä suomalaisen yhtiön ulkomaisen tytäryhtiön omistamassa aluksessa edellyttäen, että kotimainen emoyhtiö on antanut merimieseläkekassalle sitoumuksen tai sen hyväksymän vakuuden vakuutusmaksun suorittamisesta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö voi hakemuksesta hyväksyä tämän lain piiriin samoilla edellytyksillä myös muun ulkomaisen yhtiön palveluksessa olevan edellä tarkoitetun työntekijän edellyttäen, että suomalaisilla yhtiöillä on ehdoton määräämisvalta sanotussa yhtiössä. Työntekijää kutsutaan jäljempänä tässä laissa vakuutetuksi.

Ehdotus

1 §

Työntekijällä, joka tekee merimieslaissa (423/78) tarkoitettua työtä ulkomaanliikenteeseen käytettävässä suomalaisessa kauppaluoksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa pelastus- tai kalastusaluksessa taikka muunlaisessa jäänmurtaja-aluksessa kuin satamajäänmurtajassa taikka työnantajan määräyksestä merenkulun piiriin kuuluvaa työtä väliaikaisesti muualla, on oikeus vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen sekä hänen omaisillaan perhe-eläkkeeseen ja leskellä tai kuolinpesällä hautausavustukseen sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Sama koskee sellaista Suomen kansalaista tai Suomessa asuvaa työntekijää, joka tekee työtä suomalaisen yhtiön ulkomaisen tytäryhtiön omistamassa aluksessa edellyttäen, että kotimainen emoyhtiö on antanut merimieseläkekassalle sitoumuksen tai sen hyväksymän vakuuden vakuutusmaksun suorittamisesta. *Merimieseläkekassan hallitus* voi hakemuksesta hyväksyä tämän lain piiriin samoilla edellytyksillä myös muun ulkomaisen yhtiön palveluksessa olevan edellä tarkoitetun työntekijän edellyttäen, että suomalaisilla yhtiöillä on ehdoton määräämisvalta sanotussa yhtiössä. Työntekijää kutsutaan jäljempänä tässä laissa vakuutetuksi.

Tätä lakia sovelletaan myös sellaiseen suomalaisen työnantajan palveluksessa olevaan työntekijään, jonka työnantaja lähettää

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Tätä lakia ei sovelleta:

1) työntekijään, joka on työssä kalastusaluksessa, jos aluksen toiminta-alue ei ulotu Itämeren ulkopuolelle;

2) työntekijään, joka on tullut 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun työsuhteeseen ensimmäisen kerran täytettyään 65 vuotta; eikä

3) työntekijään, joka on työssä ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/91) mukaiseen kauppa-alusluetloon merkityssä suomalaisessa aluksessa, jollei hän ole Suomen kansalainen tai vakituisesti Suomessa asuva eikä Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista muuta seuraa.

tekemään työtä ulkomaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa. Sama koskee sellaista työntekijää, joka tekee työtä ulkomaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä kauppa-aluksessa ja jonka eläketurva on Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten nojalla järjestettävä Suomen lainsäädännön mukaan.

Tätä lakia ei sovelleta:

1) työntekijään, joka on työssä kalastusaluksessa, jos aluksen toiminta-alue ei ulotu Itämeren ulkopuolelle;

2) työntekijään, joka on tullut 1—3 momentissa tarkoitettuun työsuhteeseen ensimmäisen kerran täytettyään 65 vuotta; eikä

3) työntekijään, joka on työssä ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/91) mukaiseen kauppa-alusluetloon merkityssä suomalaisessa aluksessa, jollei hän ole Suomen kansalainen tai vakituisesti Suomessa asuva eikä Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista muuta seuraa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammiukuuta 1997.